

УДК 338.432
JEL Q 100

О. Піменова, канд. екон. наук, асист.
КНУ імені Тараса Шевченка

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ПРОВІДНОГО ЕЛЕМЕНТУ ГОСПОДАРЮВАННЯ В СИСТЕМІ СУЧАСНИХ АГРАРНИХ ВІДНОСИН

Досліджено економічну сутність поняття "провідний елемент господарювання в системі сучасних аграрних відносин". Визначено місце та роль господаря в аграрному секторі за сучасних умов. Обґрунтовано важливість соціо-еколого-економічного розвитку в сільському господарстві України.

Ключові слова: аграрний сектор, провідний елемент господарювання, форми господарювання, соціо-еколого-економічний розвиток.

Вступ. Господарювання в системі аграрних відносин неподільно пов'язане з такими поняттями як земля, власність, господарська діяльність. Аналізуючи розвиток аграрних відносин, необхідно їх розглядати у тісному зв'язку із формами власності та господарювання у певний період.

Досліджена література. Проблеми господарювання в аграрному секторі, забезпечення ефективного процесу узгодження економічних інтересів основних суб'єктів аграрних відносин привертали увагу дослідників на різних етапах еволюції економічної думки і знайшли відображення у працях Ксенофонта, Колумелли, М. Катона, М. Т. Варрона, Ф. Кене, А. Сміта, Д. Рікардо, К. Маркса, В. Ойкена, А. Я. Антоновича, С. М. Булгакова, І. В. Вернадського, М. Бунге, М.Зібера, М. Кондратьєва, М. Левицького, М. Туган-Барановського, Є. Слуцького, О. Чайнова та інших.

Серед сучасних українських вчених-економістів, які займаються дослідженням проблем сталого розвитку аграрного сектору, зокрема соціально-орієнтованих організаційних форм господарювання, слід назвати: В. Базилевича, К. Базилевич, О.Бородіну, С. Волкова, Ю.Лопатинського, І. Мазур, Л. Молдаван, В.Попова, О. Шубравську та інших.

Водночас, незважаючи на вагомість даної проблематики й посилену увагу до неї багатьох провідних науковців, аспекти соціо-еколого-орієнтованих форм організації сільськогосподарського виробництва все ще залишаються недостатньо дослідженими.

Мета дослідження. Метою роботи є розкриття економічної сутності поняття "провідний елемент господарювання в системі сучасних аграрних відносин".

Основний зміст. У сучасних умовах розвитку сільського господарства найбільш поширеними формами господарювання у країнах ЄС, Північної Америки, Азії, Океанії є фермерські господарства, різні форми їх об'єднань у соціальні підприємства.

У країнах Латинської Америки, Африки, в Австралії окрім зазначених форм поширені комерційні корпорації на найманій праці (агрохолдинги, латифундії).

У країнах СНД у процесі реформування аграрного сектору сформувалися різні форми господарювання, зокрема особисті селянські господарства, фермерські господарства, приватні сільськогосподарські підприємства, виробничі кооперативи та господарські товариства значною мірою у вигляді агрохолдингів.

Агрохолдинги – це великі капіталістичні агро-торгово-промислові підприємства, які використовують десятки тисяч гектарів сільськогосподарських угідь для вирощування найбільш рентабельних та технологічно механізованих сільськогосподарських культур (соняшник, ріпак, колосові, зернові, кукурудза) із застосуванням хімічних добрив, пестицидів, гербіцидів та інших засобів захисту рослин для отримання високих урожаїв.

Поняття "селянське господарство" вперше було вжите в Росії ще у 1906 р. Під час проведення земельної реформи селянин одержував право вільного виходу з общини і створення селянського господарства [12, с. 263]. В таблиці 1 представлена еволюція щодо визначення селянського господарства.

Селянське господарство було і залишається господарством селянської родини, яке засновано в основному на власній праці селянина та його родини і метою якого є забезпечення особистих потреб та потреб родини в продовольчих товарах та реалізації надлишків для одержання доходів.

Фермер, як правило, для себе не використовує продовольчу продукцію, що його і відрізняє від селянського господарства. На нашу думку, фермер – це підприємець, який проживає в сільській місцевості, займається виробництвом, переробкою сільськогосподарської продукції з використанням як власної праці, праці родини, так і найманої, управляє власним господарством.

Отже, і фермерське, і селянське господарство є виробником сільськогосподарської продукції та суб'єктом ринкових відносин,

Теоретичні та прикладні питання економіки. – 2014. – №1 (28)

оскільки вироблена ними продукція повністю або частково реалізується на ринку: у фермера – відповідно до його бізнес-плану, а у селянина – надлишки. І фермер, і селянин беруть безпосередню трудову участь у виробництві сільськогосподарської продукції і несуть відповідальність за результати свого господарювання (якість виробленої продукції, господарське ставлення до землі, дотримання сівозмін тощо). Тому і фермер, і селянин є господарями. Але праця фермера і селянина принципово відрізняються.

На нашу думку, у фермера на відміну від селянина більш відповідальна управлінська та організаційна функції в своєму господарстві щодо налагодження збуту продукції, розвитку клієнтської бази, розширення виробництва на потреби ринку з використанням нових технологій, ведення бухгалтерії і звітності тощо.

Селянин, на відміну від фермера, має значно менший обсяг управлінських функцій, пов'язаних з ринком, не веде бухгалтерії, не звітується перед державними органами.

Більшу частину виробленої сільськогосподарської продукції від власного господарювання селянин продає. Так, із 2 га сільськогосподарських угідь, які згідно Земельного Кодексу України селяни можуть використовувати під ведення особистого селянського господарства, для власних потреб селянської родини вистачає отриманої продукції з 0,5 га, а продукція, яка отримується з іншої частки – 1,5 га продається на ринку. Отримані кошти від реалізації виробленої продукції в селянському господарстві, як правило, ідуть на відтворення виробництва (насіння, добриво, засоби захисту рослин, ремонт ферми тощо) та задоволення потреб родини: купівля одягу, ремонт будинку тощо. Одним із шляхів збільшення доходів селян від ведення господарської діяльності є об'єднання їх у сільськогосподарський кооператив [19, с.70].

Оскільки і фермерське, і селянське господарство виробляють основну сільськогосподарську продукцію, принциповою відмінністю між ними є мета господарювання. У зв'язку з цим розглянемо питання щодо сутності та змісту поняття "провідного елемента господарювання в системі сучасних аграрних відносин".

З метою виявлення сутності та змісту господарювання в системі аграрних відносин необхідно визначити що таке "господарство", хто такий "господар", чим він відрізняється від підприємця.

Таблиця 1

Еволюція поняття "селянське господарство"

Період	Еволюція поняття "селянського господарства"	Значення
1906 р.	Вперше вжито поняття "селянське господарство"	Селянське господарство є особливою формою організації сільського господарства, в якій ведення власного господарства засновано на особистій праці селянської родини.
до 1917 р.	Земельний відруб	Селяни, які вийшли з общини та залишилися жити в селі, отримали окрему ділянку землі у приватну власність для господарювання на ній.
1917-1935 рр.	Колгоспний двір	Сімейно-трудове об'єднання осіб, всі або частина яких є членами колгоспу, брали участь у суспільному виробництві колгоспу та спільно вели підсобне господарство на присадибній ділянці. Майно колгоспного двору належало його членам на праві суспільної власності. Володіння, користування і розпорядження майном колгоспного двору здійснювалося за згодою всіх членів двору.
1935-1938 рр.	Особисте підсобне господарство робітників та колгоспників	Господарство, яке ведеться трудівниками і членами їхніх сімей на присадибних ділянках землі, що надаються у встановленому законом порядку для ведення підсобного господарства, садівництва й городництва, яке є загальнонародним надбанням. Доход від О.П.Г. виступає лише додатковим джерелом продуктів, необхідних колгоспникам, робітникам і службовцям. Основним джерелом підвищення добробуту трудящих є суспільне виробництво.
1958-2001 рр.	Особисте підсобне господарство громадян	Форма допоміжного селянського господарювання у сільській місцевості на земельній ділянці, що передається громадянам у власність за рішенням Сільради або ж надається в оренду з метою задоволення власних продовольчих потреб.
з 25 жовтня 2001 р.	Особисте селянське господарство	Господарська діяльність, що ведеться на земельній ділянці, яка передається у приватну власність до 2 га на 1 особу за рішенням Сільради, без створення юридичної особи фізичною особою індивідуально або особами, які перебувають у сімейних чи родинних відносинах і спільно проживають, з метою задоволення особистих потреб шляхом виробництва, переробки і споживання сільськогосподарської продукції, реалізації її надлишків та надання послуг з використанням майна особистого селянського господарства, у тому числі й у сфері сільського зеленого туризму.

Джерело: [17, с.46].

На думку С. Булгакова саме селянське господарство виробляє сільськогосподарську продукцію на більш вигідних умовах, ніж сільськогосподарські підприємства, оскільки перш за все і за будь-яких ринкових умов дбає про забезпечення власної родини основними сільськогосподарськими продуктами (картопля, морква, буряки тощо), а надлишки вже реалізує на ринку. Тому селянське господарство є найбільш вигідною для суспільства організацією сільського господарювання [2, с. 423]. У своїй фундаментальній праці "Філософія господарства" вчений вперше зробив спробу по-новому осмислити сутність господарської діяльності людини шляхом поєднання економічного та філософського підходу [3, с.8]. Господарська діяльність розглядається як певна культура, спосіб життя та самореалізація для людини, що займається нею. Досліджуючи внутрішній світ людини вчений приходиться до висновку, що господар – це особистість, яка творчо працює в своєму господарстві.

Тому господар, на нашу думку, людина, яка господарюючи, поєднує управлінську, творчу, та виконавчу (сільськогосподарську) функції. Саме господар визначає: що виробляти, як виробляти, для кого, скільки і коли виробляти; чергування робіт в залежності від погодних умов; відповідає за свою діяльність.

Особливості сільськогосподарської галузі передбачають наявність господаря в процесі господарювання як обізнаного фахівця, компетентну людину в цій галузі. Такий суб'єкт аграрних відносин прагне отримати не лише прибуток, але й несе відповідальність за використання природних ресурсів.

Новий економічний словник за редакцією А.Азриліяна визначає господарювання як ведення, управління, керівництво господарством [15, с.1016]. Якщо господарювання розглядати як спосіб ведення господарства, основою якого є праця (С.Булгаков), виникають питання: чи можна прирівняти підприємницьку діяльність до господарювання? Чи є праця фермера господарюванням? Чи є праця найманого працівника господарюванням?

На думку Й. Шумпетера діяльність підприємця є творчою, пов'язаною зі створенням нових комбінацій, з новаторством, з управлінням [25, с. 185]. Праця ж фермера поєднує одночасно управління та виконання. Фермер – підприємець, який не тільки

зацікавлений в отриманні прибутку на капітал із свого господарства, але він має брати трудову участь у власному господарстві. За цією ознакою до нього близькі члени сільськогосподарського виробничого кооперативу [19, с.70]. Саме в умовах сільськогосподарської кооперації селянські господарства найбільш ефективно функціонують, збалансовано поєднуючи як економічну так і соціальну та екологічну складові. За таких умов селянські господарства виступають соціо-еколого-економічною формою та основою забезпечення і розвитку господарювання в системі аграрних відносин.

Як зазначалось вище, у сучасному сільському господарстві, зокрема в країнах Латинської Америки (латифундії), в Україні, в Росії та інших постсоціалістичних країнах (агрохолдинги) поширені організаційні форми, економічна діяльність яких пов'язана з концентрацією сільськогосподарських угідь у великих обсягах, зорієнтованого, як правило, на експорт, від якої учасники отримують високі прибутки [19, с.71]. Агрохолдинги породжують великі соціальні і екологічні проблеми. Орієнтуючись лише на окремі види найбільш механізованих видів продукції, вони позбуваються цілого ряду важливих для людини видів трудомісткого виробництва – основної продовольчої (овочевої та тваринницької) продукції.

На відміну від агрохолдингів, фермерське господарювання, де фермер живе і працює у власному господарстві, передбачає більш бережливе ставлення до природи та навколишнього середовища, вирощування здорової та якісної продукції, зорієнтованої як внутрішній так і на зовнішні ринки, яка буде давати прибутки господарю.

На Міжнародній науковій конференції на честь 140-річчя з дня народження Сергія Булгакова "Спадщина Сергія Булгакова в сучасному соціо-гуманітарному дискусі" д.ф.н., професор А.Прияательчук висказав думку, що "господарювання" є перш за все даром Господнім [22], тобто не кожному дано дбати не лише про вигоду, а з любов'ю відноситись до своєї справи, вкладати в неї душу, застосовувати творчий підхід, отримувати задоволення не лише від прибутків, а й від результатів своєї діяльності (як від здорової та якісної продукції зі своїх угідь, так і від квітучих луків, нових посаджених дерев, очищених озер і всього того, що зробив господар аби покращити навколишнє середовище).

В сільському господарстві спостерігається надмірне споживання природних ресурсів особливо в умовах продовольчої кризи. Тому

Теоретичні та прикладні питання економіки. – 2014. – №1 (28)

питання раціонального використання природних ресурсів та дбайливого ставлення до навколишнього середовища зумовлюють вибір таких форм господарювання, які спроможні забезпечити рівноважний стан в системі "природа – економіка – суспільство".

І фермерське, і особисте селянське господарство відіграють важливу роль у розвитку сільського господарства, оскільки переважну частину виробленої продукції в аграрному секторі України створюють саме ці господарства. За даними Державної служби статистики України у період 2000–2013 р. найбільша кількість виробленої продукції тваринництва – м'яса, молока та деяких видів культур рослинництва (картопля, кукурудза тощо) припадає саме на особисті селянські господарства (ОСГ).

На нашу думку, господарювання в системі аграрних відносин є основою соціально-економічного розвитку села в умовах сталого розвитку, оскільки це діяльність, яка з одного боку забезпечує виробництво високоякісної органічної та екологічно-чистої продукції, а з іншого, трудовий дохід отримує селянин, прибуток – фермер, що забезпечує зайнятість і раціональне розселення сільського населення.

Господарювання в системі аграрних відносин неподільно пов'язане із навколишнім природним середовищем. Результати господарської діяльності селян та фермерів, як провідного елемента господарювання в сучасних умовах, значною мірою залежать від природно-кліматичних умов, природних ресурсів, стану навколишнього середовища та якості ґрунтів, а також від сезонного характеру праці, переривчастого технологічного циклу, непередбаченості результатів, уповільненості обороту капіталу, розвитку аграрного ринку. Тому соціально-еколого-економічний розвиток аграрного сектору ґрунтується на гармонійному та збалансованому поєднанні трьох головних складових сільського господарства: економічної, соціальної та екологічної [19, с.71] (рис.1), а нехтування цими показниками задля отримання максимального прибутку є втратою не лише для сільського господарства, а й для економіки країни в цілому.

На рисунку 1 представлено графічне зображення збалансованості на трьох вісях координат, на кожній з яких знаходиться одна із складових сільського господарства (економічна, соціальна та екологічна). Три вектори мають бути рівними і при обведені кінцевих (найвищих) точок кожного з векторів (економічної, соціальної та

екологічної) має вийти рівнобічний трикутник. Якщо вектори різні за величиною, відповідно трикутник не вийде рівнобічним, і тим самим покаже певні проблеми.

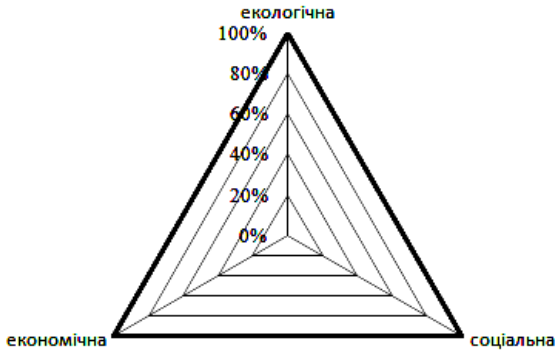

Рис. 1. Трикутник збалансованості економічної, соціальної та екологічної складових сільськогосподарської діяльності
Джерело: [18, с.71].

Зазначене розкриває зміст та сутність поняття "провідний елемент господарювання в системі сучасних аграрних відносин" як сукупності соціо-еколого-економічних взаємин між суб'єктами аграрного сектору економіки у виробництві, розподілі, обміні та споживанні сільськогосподарської продукції, де господар (власник) безпосередньо бере участь у виробничому процесі, виконує управлінську, організаційну та виконавчу функції, будучи зацікавленим у динамічному розвитку, що дає можливість забезпечувати споживачів органічною та екологічно чистою сільськогосподарською продукцією.

Література:

1. Базилевич В. Д., Базилевич К. С. Ринкова економіка: основні поняття і категорії: Навч. посіб. – 2-ге вид., стер. – К.: Знання, 2008 – 263 с. – (Вища освіта XXI століття).
2. С. Булгаков. Розмисли. Творча спадщина в контексті XXI століття / за ред. В.Д. Базилевича. – К.: Знання, 2006. – 903 с. – (Славетні постаті)
3. Булгаков С. Філософія господарства. – М.: Наука, 1990. – 412 с. – (Соціологічне насліддя)

Теоретичні та прикладні питання економіки. – 2014. – №1 (28)

4. Геєць В. М. Суспільство, держава, економіка: феноменологія взаємодії та розвитку / Валерій Михайлович Геєць; НАН України; Ін-т екон. та прогнозув. НАН України. – К., 2009. – 864 с.: табл., рис.

5. Господарський кодекс України: чинне законодавство зі змінами та допов. Станом на 25 серп. 2009р.: – К.: Паливода А. В., 2009. – 192с.

6. Закон України "Про господарські товариства". [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1576-12>

7. Закон "Про сільськогосподарську кооперацію". [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=469%2F97-%E2%F0>

8. Закон України "Про особисте селянське господарство". Земельне законодавство України. – К.: Істина, 2010. – 342 с.

9. Закон України "Про фермерське господарство". Земельне законодавство України. – К.: Істина, 2010. – 342 с.

10. Молдаван Л. Аграрний сектор: час принципово змінити орієнтири розвитку. [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://dt.ua/articles/60696>

11. Молдаван Л.В. Латифундії – загроза Україні // Сільські Вісті. – 19 листопада 2010 – с. 2

12. Молдаван Л.В. Соціально-економічна сутність сільськогосподарських підприємств. – В монографії "Іноваційні трансформації аграрного сектора економіки" / [О. В. Шубравська, Л. В. Молдаван, Б. Й. Пасхавер та ін.]; за ред. д-ра екон. наук О. В. ШубравськоїЖ НАН України, Ін-т екон. та прогнозув. – К., 2012. – С. 235–250.

13. Молдаван Л.В. Форми господарювання в аграрному секторі України в умовах глобалізації // Економіка АПК. – 2010 – № 1. – с. 13–17

14. Молдаван Л.В. Социальная направленность механизма хозяйствования в аграрном секторе. / Л. В. Молдаван – К.: Урожай, 1991. – 216 с.

15. Новый экономический словарь/ Под ред. А.Н. Азриллиана. – 3-е изд. – М.: Институт новой экономики, 2009. – 1088 с.

16. Осипов Ю.М. Эпоха Постмодерна. В трех частях. – М.: ТЕИС, 2004. – 336 с.

17. Піменова О. В. Інституційне забезпечення форм господарювання в системі аграрних відносин. : дис... канд. економ. наук: 08.00.01 / Піменова Олена Володимирівна; Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – Київ, 2013. – 253 с.

18. Піменова О. В. Модель оцінки рівня ефективності форм господарювання в аграрному секторі / О. В. Піменова // Економіка та прогнозування. – 2012. – № 4. – С. 77–88.

19. Піменова О. В. Сутність та зміст господарювання в системі аграрних відносин / О. В. Піменова // Інвестиції: практика та досвід. – 2013. – № 3. – С. 67–72.

20. Попова О. Л. Сталый розвиток агросфери України: політика і механізми. – НАН України, Ін-т екон. та прогнозув. НАН України. – К., 2009. – 118–158 с.

21. Сайт державного комітету статистики України. [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua/>

22. Спадщина Сергія Булгакова в сучасному соціо-гуманітарному дискурсі. Міжнародна наукова конференція на честь 140-річчя з дня народження Сергія Булгакова. Київський національний університет імені Тараса Шевченка. 12–14 травня 2011 р.

23. Українська модель аграрного розвитку та її соціальна переорієнтація: наукова доповідь/ О. М. Бородіна, В. М. Геєць, І В. Прокопа. Електронний ресурс] // Режим доступу: http://www.ief.org.ua/Dok/Nauk_dop_2.pdf

24. Философия хозяйства. Альманах Центра общественных наук и экономического факультета МГУ им. М.В. Ломоносова. 2005. № 4(58). –304 с.

25. Шумпетер Й. А. Теория экономического развития/ Й. А. Шумпетер. – М., 1982. – 445с.

26. Alain de Janvry. The Agrarian Question and Reformism in Latin America. – Johns Hopkins University Press, 1981. – 352 p.

27. Kriterien einer umwelverträglichen Landwirtschaft (KUL). [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.til.de/ainfo/ksnl/kul10606.pdf>

References:

1. Bazylevych V. D., Bazylevych K. S. Rynkova ekonomika: osnovni ponyattya i katehoriyi: Navch. posib. – 2-he vyd., ster. – К.: Znannya, 2008 – 263 p.

2. Bulhakov S. Rozmysly. Tvorcha spadshchyna v konteksti XXI stolittya / za red. V.D. Bazylevycha. – К.: Znannya, 2006. – 903 s. – (Slavetni postati)

3. Bulhakov S. Fylosofyya khozyaystva. – М.: Nauka, 1990. – 412 p.

4. Heyets V. M. Suspil'stvo, derzhava, ekonomika: fenomenolohiya vzayemodiyi ta rozvytku / NAN Ukrayiny; In-t ekon. ta prohnouzov. NAN Ukrayiny. – К., 2009. – 864 p.

5. Hospodars'kyy kodeks Ukrayiny: chynne zakonodavstvo zi zminamy ta dopov. Stanom na 25 serp. 2009r.: – К.: Palyvoda A. V., 2009. – 192p.

6. Zakon Ukrayiny "Pro hospodars'ki tovarystva". [Elektronnyy resurs] // Rezhym dostupu: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1576-12>

7. Zakon "Pro sil'skohospodars'ku kooperatsiyu". [Elektronnyy resurs] // Rezhym dostupu:

<http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=469%2F97-%E2%F0>

8. Zakon Ukrayiny "Pro osobyste selyans'ke hospodarstvo". Zemel'ne zakonodavstvo Ukrayiny. – К.: Istyna, 2010. – 342 s.

9. Zakon Ukrayiny "Pro fermers'ke hospodarstvo". Zemel'ne zakonodavstvo Ukrayiny. – К.: Istyna, 2010. – 342 p.

10. Moldavan L. Ahranny sektor: chas pryntypovo zminynty oriyentyry rozvytku. [Elektronnyy resurs] // Rezhym dostupu: <http://dt.ua/articles/60696>

11. Moldavan L.V. Latyfundiyi – zahroza Ukrayini // Sil's'ki Visti. – 19 lystopada 2010 – p.2

12. Moldavan L.V. Sotsial'no-ekonomichna sutnist' sil's'kohospodars'kykh pidpryyemstv. – V monohrafiyi "Inovatsiyini transformatsiyi ahramoho sektora eko-

Теоретичні та прикладні питання економіки. – 2014. – №1 (28)

nomiky" / [O. V. Shubravs'ka, L. V. Moldavan, B. Y. Paskhaver ta in.]; za red.. d-ra ekon. nauk O. V. Shubravs'koyiZH NAN Ukrayiny, In-t ekon. ta prohozuv. – K., 2012. – p. 235–250.

13. Moldavan L.V. Formy hospodaryuvannya v ahrranomu sektori Ukrayiny v umovakh hlobalizatsiyi // Ekonomika APK. – 2010 – № 1. – p. 13–17

14. Moldavan L.V. Sotsyal'naya napravlennost' mekhanyzma khozyaystvovannya v ahrranom sektore. / L. V. Moldavan – K.: Urozhay, 1991. – 216 p.

15. Novyy ekonomycheskiy slovar/ Pod red. A.N. Azrylyana. – 3-e yzd. – M.: Ynstytut novoy ékonomyky, 2009. – 1088 p.

16. Osypov Y.M. Épokha Postmodema. V trekh chastyakh. – M.: TEYS, 2004. – 336p.

17. Pimenova O. V. Instytutsiyne zabezpechennya form hospodaryuvannya v systemi ahrramykh vidnosyn. : dys. ... kand. ekonom. nauk: 08.00.01 / Pimenova Olena Volodymyrivna; KNU imeni Tarasa Shevchenka. – Kyyiv, 2013. – 253 p.

18. Pimenova O. V. Model' otsinky rivnya efektyvnosti form hospodaryuvannya v ahrranomu sektori / O. V. Pimenova // Ekonomika ta prohozuvannya. – 2012. – № 4. – p. 77–88.

19. Pimenova O. V. Sutnist' ta zmist hospodaryuvannya v systemi ahrramykh vidnosyn / O. V. Pimenova // Investytsiyi: praktyka ta dosvid. – 2013. – № 3. – p. 67–72.

20. Popova O. L. Stalyy rozvytok ahrosfery Ukrayiny: polityka i mekhanizmy. – NAN Ukrayiny, In-t ekon. ta prohozuv. NAN Ukrayiny. – K., 2009. – 118–158 p.

21. Sayt derzhavnoho komitetu statystyky Ukrayiny. [Elektronnyy resurs] // Rezhym dostupu: <http://ukrstat.gov.ua/>

22. Spadshchyna Serhiya Bulhakova v suchasnomu sotsio-humanitarnomu dykursi. Mizhnarodna naukova konferentsiya na chest' 140-richchya z dnya narodzhennya Serhiya Bulhakova. KNU imeni Tarasa Shevchenka. 12 – 14.05.2011.

23. Ukrayins'ka model' ahrranoho rozvytku ta yiyi sotsial'na pereoriyentatsiya: naukova dopovid'/ O. M. Borodina, V.M. Heyets', I V. Prokopa. Elektronnyy resurs] // Rezhym dostupu: http://www.ief.org.ua/Dok/Nauk_dop_2.pdf

24. Fylosofiya khozyaystva. Al'manakh Tsentra obshchestvennykh nauk y ékonomycheskoho fakul'teta MHU ym. M.V. Lomonosova. 2005. № 4(58). – 304 p.

25. Shumpeter Y. A. Teoryya ékonomycheskoho rozvytyya/ Y. A. Shumpeter. – M., 1982. – 445p.

26. Alain de Janvry. The Agrarian Question and Reformism in Latin America. – Johns Hopkins University Press, 1981. – 352 p.

27. Kriterien einer umweltverträglichen Landwirtschaft (KUL). [Elektronnyy resurs] // Rezhym dostupu: <http://www.til.de/ainfo/ksnl/kul10606.pdf>

Надійшла до редколегії 27.02.14

О. В. Пименова , канд. экон. наук, ассист.
КНУ имени Тараса Шевченко

**ЭКОНОМИЧЕСКАЯ СУЩНОСТЬ
ВЕДУЩЕГО ЭЛЕМЕНТА ХОЗЯЙСТВОВАНИЯ
В СИСТЕМЕ СОВРЕМЕННЫХ АГРАРНЫХ ОТНОШЕНИЙ**

Исследована экономическая сущность понятия "ведущий элемент хозяйствования в системе современных аграрных отношений". Определено место и роль хозяина в аграрном секторе в современных условиях. Обоснована важность социо-эколого-экономического развития в сельском хозяйстве Украины.

Ключевые слова: аграрный сектор; ведущий элемент хозяйствования; формы хозяйствования; социо-эколого-экономическое развитие .

A. Pimenova , Ph.D., assistant
Kyiv National Taras Shevchenko University

**ECONOMIC NATURE LEADING ELEMENT OF MANAGEMENT
IN THE CONTEMPORARY AGRARIAN RELATIONS**

The economic essence of main element of farming in the system of modern agrarian relations is studied. The substance and place of master in agrarian sector under modern conditions are determined. An importance of socio-ecologo-economic development in Ukrainian agriculture is proved.

Keywords: agrarian sector; main element of farming; forms of economy; socio-ecologo-economic development.